

KÄLLKOLL CORONA

Avsnitt 5

Har corona förutspåtts?
Introduktion och arbetsblad

KÄLLKOLL CORONA

Programserien *Källkoll corona* består av 14 avsnitt där Jack Werner och Åsa Larsson går på djupet i nyhetsfloden, tittar på trender i sociala medier och tipsar om hur du kan bli bättre på källtillit och källkritik. Serien är en del av UR:s koncept Genomskåda – fem sätt att greppa din omvärld. Fler program finns samlade på temasidan urplay.se/tema/mik

MIK står för medie- och informationskunnighet, vilket handlar om att:

- förstå mediers roll i samhället
- kunna finna, analysera och kritiskt värdera information
- kunna uttrycka sig och skapa innehåll i olika medier.

Syfte

Programserien med tillhörande arbetsblad ger redskap och medvetenhet för att lättare kunna tolka och navigera i informationsflödet i en tid av pandemi och infodemi.

Kursplanekopplingar, årskurs 7-9

Samhällskunskap

Information och kommunikation

- Mediernas roll som informations-spridare, opinionsbildare, underhållare och granskare och samhällets maktstrukturer.
- Olika slags medier, deras uppbyggnad och innehåll, till exempel sociala medier, webbplatser och dagstidningar.
- Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden.

Svenska

Informationssökning och källkritik

- Hur man sovrar i en stor informationsmängd och prövar källors tillförlitlighet med ett

Kursplanekopplingar, Gy11

Gymnasieskolans uppdrag

[...] Skolan har uppgiften att till eleverna överföra värden, förmedla kunskaper och förbereda dem för att arbeta och verka i samhället. Skolan ska förmedla sådana mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensramen i samhället och som utgår från grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som alla omfattas av. Eleverna ska också kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska information och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. [...]

Om arbetsbladet

Arbetsbladet är indelat i två delar:

- Den första delen är en introduktion till hela programserien *Källkoll corona*. Det är en bra förberedelse inför arbetet med det första avsnittet.
- Den andra delen är en avsnittspecifik del. Den innehåller diskussionsfrågor och övningar att arbeta enskilt eller tillsammans med.

Introduktion till programserien

MIK handlar både om dig som individ, och om samhället och medier i stort. Du har ett eget ansvar för hur du delar, tar emot och tolkar information. Är du en skeptiker, som står stadigt när information flödar förbi? Eller är du lite mer okritisk, och accepterar och tar emot ny information utan att värdera den särskilt mycket? Det är vanligt att man är lite av varje.

Vi kanske tror att vi är källkritiska och känsliga för lögnen och rykten. Men sanningen är att det är svårt att veta vad som är sant och vad som är falskt. Många rykten kan dessutom vara ”halvsanningar” som bygger på något verkligt. Hur man hänger upp ett påstående, en nyhet eller ett rykte har betydelse för hur det kommer att tas emot. Jack och Åsa tycker att det är en bra idé att betrakta varje dag som första april, en dag då vi alla är källkritiska och sunt skeptiska till sådant vi ser och hör.

Fråga dig själv om det du sett eller hört

- verkar för bra (eller för dåligt) för att vara sant
- stämmer med sådant du redan vet eller känner till
- har förekommit också i andra och större kanaler
- finns i olika versioner.

Vad innebär det att vara källkritisk?

I vardagen finns många tillfällen att vara källkritisk. I den tid vi upplever just nu finns stort utrymme för rykten och lögnen. Ibland för att någon tjänar på att sprida dem. Ibland för att godtrogna människor feltolkar information och för den vidare på ett felaktigt sätt. Och ibland för att det kan kännas härligt att vara först med en nyhet, för att själv bli intressant och viktig.

- Vad innebär det för dig att vara källkritisk?
- Ge exempel på någon gång då du missat att vara källkritisk. Vad handlade det om? Hur fick du reda på sanningen?
- Vilka stora kanaler finns för att ta del av nyheter och information?

Vad påverkar dig?

Vi påverkas alla av de personer vi umgås med, följer i sociala medier, lyssnar på och influeras av. Ibland behöver man se på dem med kritiska ögon för att förstå hur de påverkar en.

- Vilka följer du på sociala medier? Finns det någon gemensam nämnare för de personerna?
- Vilka lyssnar du gärna på i din bekantskapskrets?
- Vilket budskap skickar du själv ut online och offline till dina kompisar och följare?
- Har du varit med om att rykten eller osanningar har fått stor spridning online eller offline? Berätta.

Ta emot och sprida vidare

Stanna upp och fundera innan du delar något vidare! Fundera över vilken skada du riskerar att göra med att dela, skicka vidare eller sprida rykten. Att hänga ut en person kan få ödesdigra konsekvenser.

- Vilket ansvar har du som mottagare av information?
- Är du en person som går igång på skvaller? Sprider du vidare rykten för att det är kul?
- Struntar du i att det är fejk? Vad kan ett sådant agerande leda till?

Konspirationsteorier

Vi människor har stort behov av information. När vi saknar information händer det att vi börjar tillverka den själva. Det kan också hända om den information som finns inte stämmer överens med det vi själva känner till. Några kända konspirationsteorier är de om månlandningen, Kennedymordet och Michael Jacksons död.

- Varför skapas konspirationsteorier i samband med stora händelser i världen?
- Hur skapas konspirationsteorier, tror du?
- Varför sprids rykten och felaktig information i samband med coronaviruset?
- Vad kan det leda till om en konspirationsteori får fäste och många börjar tro på den?

AVSNITT 5 – HAR CORONA FÖRUTSPÅTTTS?

Dagens djupdykning i nyhetsfloden

Dagens avsnitt djupdyker i spådomar och profetior om coronaviruset. Det är inte första gången människor söker svar hos astronomen och filosofen Nostradamus som levde på 1500-talet. Han skrev texter där han förutspådde olika händelser. Ibland använder människor dessa texter för att förklara och förstå sådant som hänt, eller händer idag. Just nu letar man efter tecken på att han förutspådde coronaviruset. Hans texter är mycket vaga och luddiga och går därför att använda för att bevisa nästan vad som helst. Åsa och Jack hittar bevis för att han aldrig skrev den text som vissa idag ser som en profetia om coronaviruset.

- Varför har människor behov av att titta bakåt i tiden efter tecken och spådomar?
- På vilket sätt kan vagheten, och det luddiga hos Nostradamus texter, användas för att peka ut tecken och förutsägelser om händelser?
- Hur vill man använda sådana här spådomar?
- Vad tänker du om spådomar och profetior, som exempelvis de som Nostradamus skrev?
- Hur kommer det sig att många människor tror på Nostradamus profetior?
- Jack och Åsa googlar på textstycket inom ett visst tidsintervall. Varför kan sökresultatet skilja sig åt beroende på tidsintervallet som man söker inom? När kan du behöva använda en sådan typ av googling?

Dagens subjektiva sanning

Madonna uppträdde på Eurovision 2019 med krona (corona) och hennes dansare hade gasmasker på sig. Då tolkade många hennes scenshow som att hon ville rikta ljuset mot Israel-Palestina-konflikten.

Idag tolkar vissa hennes utstyrsel som att hon ”visste” att coronaviruset skulle drabba världen. Återigen används detaljer för att konstruera en sanning. Och subjektiva sanningar går att skapa av nästan vad som helst.

- Varför tror vissa att Madonna visste om coronaviruset när hon uppträdde 2019?
- Varför vill man nu tolka Madonnas uppträdande som en profetia om framtiden?
- Vad är en subjektiv sanning, tänker du?
- På vilket sätt är tolkningen av Madonnas uppträdande en subjektiv sanning? Finns det andra tolkningar som skulle kunna kopplas till uppträdandet? Berätta hur du tänker.
- Ordet corona kommer från latin och betyder krona, krans. Ta reda på varför virusfamiljen heter just corona.
- Det är förstås, på vetenskaplig grund, möjligt att förutspå att pandemier och nya virus kan dyka upp. På vilket sätt skiljer sig den typen av förutsägelser från profetior och spådomar?

Dagens genomskåda

Författaren Dean Koontz skrev 1981 om ett biologiskt vapen i form av ett dödligt virus: Wuhan–400. Wuhan är den kinesiska stad där coronaviruset upptäcktes i december 2020. Tillfällighet? Absolut inte, menar de som tror på profetior och söker tecken på konspirationer.

Slumpen kan göra att något som har berättats någon gång kommer att stämma överens med något som faktiskt sker. Detaljer kan passa in och händelser kan likna varandra. Det betyder dock inte att förlagan är en spådom eller en profetia. Är det på riktigt möjligt att se in i framtiden?

I programmet genomskådas påståendet om Dean Koontz profetia som har blivit viralt på bland annat Twitter. Det finns flera viktiga skillnader mellan Corona och biovapnet Wuhan–400.

- Beskriv några avgörande skillnader mellan det fiktiva viruset Wuhan–400 och det verkliga coronaviruset.
- Just påståendet om likheter mellan Wuhan–400 och coronaviruset blev viralt efter flera inlägg på Twitter. Vad är speciellt med Twitters genomslagskraft, tror du?
- Hur uppstår sådana här rykten och påståenden?
- Googla Wuhan–400. Vad har trendat i sökningarna den senaste tiden? Sammanfatta vad de fyra översta träffarna handlar om.
- Gör om sökningen, men begränsa den så att du bara får träffar för tidsperioden 1981–2018. Beskriv de bästa sökträffarna. Vad handlar de om?
- Det idiomatiska uttrycket ”även en blind höna kan finna ett korn” skulle kunna användas på påståendet om att Dean Koontz förutspådde coronaviruset. Beskriv varför.
- Ge också exempel på andra tillfällen då uttrycket ”även en blind höna kan finna ett korn” kan användas.

Arbetsbladet är skapat av Anna Klockar och Mia Vestman i samarbete med UR

Upphovsrätten till innehållet i den här lärarhandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges.

Lärarhandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärarhandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iakttas.

Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärarhandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärarhandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärarhandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärarhandledningen).